

УДК 65.012:657.471:658.7:338.585

Шварц І.В.*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва та фінансової діяльності
Вінницького національного технічного університету***Безсмертна О.В.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва та фінансової діяльності
Вінницького національного технічного університету*

ВПЛИВ СТРУКТУРИ ЛОГІСТИЧНИХ ВИТРАТ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

INFLUENCE OF LOGISTIC COSTS STRUCTURE ON FINANCIAL RESULTS OF DAIRY ENTERPRISES

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто найбільш розповсюджені підходи до класифікації логістичних витрат промислового підприємства. Обґрунтовано оптимальні межі, в яких має знаходитися частка логістичних витрат у структурі загальних витрат підприємства. Досліджено обсяги і структуру логістичних витрат молокопереробних підприємств України, в результаті чого виявлено, що найбільшу частку у логістичних витратах мають транспортно-заготівельні та адміністративні витрати. За допомогою моделювання встановлено вплив логістичних витрат на фінансові результати діяльності досліджених підприємств. Доведено доцільність збільшення частки адміністративних логістичних витрат для оптимізації функціонування підприємств у довгостроковій перспективі.

Ключові слова: логістичні витрати, молокопереробне підприємство, доходи, витрати, структура витрат, запаси, транспортування, фінансові результати.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены наиболее распространенные подходы к классификации логистических затрат промышленного предприятия. Обоснованы оптимальные границы, в которых должен находиться удельный вес логистических затрат в структуре общих затрат предприятия. Исследованы объемы и структура логистических затрат молокоперерабатывающих предприятий Украины, в результате чего доказано, что наибольший удельный вес в логистических затратах принадлежит транспортно-заготовочным и административным затратам. С помощью моделирования установлено влияние логистических затрат на финансовые показатели исследуемых предприятий. Обоснована целесообразность увеличения удельного веса административных логистических затрат для оптимизации функционирования предприятий в долгосрочной перспективе.

Ключевые слова: логистические затраты, молокоперерабатывающее предприятие, доходы, затраты, структура затрат, запасы, транспортировка, финансовые результаты.

ANNOTATION

The article deals with the most widespread approaches to the classification of logistics costs of an industrial enterprise. The optimal boundaries in which there should be a share of logistical expenses in the structure of total expenses of the enterprise are substantiated. The volumes and structure of logistics costs of dairy processing enterprises of Ukraine were investigated, as a result of which it was revealed that the largest share in logistics costs has transport and procurement costs and administrative expenses. With the help of simulation, the influence of logistics costs on the financial results of the research enterprises was established. The expediency of increasing the share of administrative logistics costs in order to optimize the functioning of enterprises in the long run is proved.

Keywords: logistic costs, milk processing enterprise, incomes, expenses, structure of expenses, stocks, transportation, financial results.

Постановка проблеми. Як свідчать дані статистики, більше половини українських молокопереробних підприємств були збитковими в минулому році внаслідок дії низки факторів, серед яких основними були підвищення закупівельних цін на сировину, зростання вартості енергоносіїв та збільшення величини логістичних витрат. Певна річ, у цих умовах молокопереробні підприємства повинні вести роботу щодо зниження собівартості виробництва шляхом підвищення продуктивності, модернізації та оптимізації витрат. На нашу думку, оптимізація логістичних витрат є найбільш перспективним напрямом підвищення прибутковості в молокопереробній галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Погляди вітчизняних та закордонних науковців і практиків зводяться до того, що основою ефективного управління діяльністю виробничого підприємства є раціональне здійснення витрат, зокрема логістичних. Із цих позицій цікавими та актуальними є дослідження структури та обсягу логістичних витрат А. Кальченка, А. Роднікова, М. Окландера, Є. Крикавського, Є. Рудніченко [1–5] та ін. Ці дослідження, безумовно, важливі, оскільки, порівнюючи динаміку логістичних витрат та ефект, який підприємство отримує від понесення цих витрат, можна судити про важливість логістичних рішень для підвищення конкурентоспроможності підприємства. Проте недостатньо дослідженими залишаються питання визначення оптимальної структури та обсягу логістичних витрат для певних галузей економіки, зокрема для молокопереробних підприємств.

Мета статті полягає в оцінюванні обсягу і структури логістичних витрат молокопереробних підприємств та визначенні впливу логістичних витрат на фінансові результати діяльності досліджуваних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині погляди вчених на поняття «логістичні витрати» зводяться до того, що це витрати, пов'язані з виконанням логістичних операцій і в загальному вигляді являють собою грошове

вираження величини витрачених ресурсів (трудових, матеріальних, фінансових та інформаційних) на забезпечення переміщення матеріальних та пов'язаних із ним потоків у межах логістичної системи та виконання замовлень споживачів [6, с. 431].

Логістичні витрати формуються в результаті виконання логістичних операцій [1, с. 56; 2, с. 71] та становлять значну частину загальних витрат підприємства [105, с. 31], визначаючи тим самим собівартість продукції та послуг, кінцеві результати виробничої діяльності, а отже, і загальну економічну ефективність господарювання.

Внаслідок того, що логістичні витрати формуються у різних сферах діяльності підприємства (постачання, виробництво, розподіл), можливості ефективного управління ними обмежені адаптивністю вищезгаданих сфер активності суб'єкта господарювання.

Дослідження показали, що витрати підприємств, пов'язані з логістикою, становлять до 45% у структурі загальних та адміністративних витрат підприємства [7, с. 312] (табл. 1).

Серед функціональних сфер логістики найбільшими є витрати на транспорт та складування, вони становлять відповідно 46% та 26% від загальних витрат на здійснення логістичної діяльності (рис. 1) [8, с. 462].

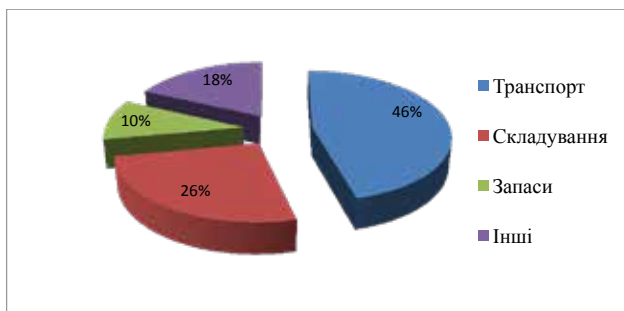

Рис. 1. Частка функціональних сфер логістики в загальній сумі логістичних витрат [8, с. 462]

Аналіз структури логістичних витрат у країнах із розвинутою економікою показує, що найбільшу питому вагу в них займають витрати на: управління запасами – 20–40%, транспортування – 15–35%, адміністративно-управлінські функції – 9–15%. Зокрема, для Японії витрати на транспортування становлять 13,5% від обсягу продажів, для Англії – 5,5%, для країн ЄС витрати на транспортування продукції становлять 8,6%, на складування і зберігання запасів – 9,20% і 3,20% – на логістичне адміністрування [9].

Сьогодні найбільш широкого вжитку в управлінні логістичними витратами на промислових підприємствах набула концепція загальних (повних) витрат, згідно з якою для досягнення логістичної ефективності слід мінімізувати витрати за окремими складниками. Таким чином, дана концепція передбачає наявність точної інформації щодо структури, логістичних витрат, чинників впливу та характеру їх зміни.

Незважаючи на широке розповсюдження, концепція повних витрат має певні обмеження щодо використання, зумовлені насамперед відсутністю у сучасній фінансовій звітності структурованості логістичних витрат і, як наслідок, неможливістю надання їх точної оцінки. Таким чином, можливості зовнішнього консультування щодо оптимізації логістичних витрат істотно обмежені. Водночас усе більше сучасних промислових підприємств починають дотримуватися основних принципів логістичного управління витратами. При цьому слід мати на увазі, що для логістичних витрат характерні такі особливості [10]:

- роздрібнення серед багатьох груп витрат окремих процесів, фазових поділів тощо;
- наявність значної частки у загальних витратах підприємств, що постійно зростає;
- змінність їхніх величин в окремих періодах;
- незбіг відповідальності за формування цих витрат в організаційних підрозділах підприємства із сутністю витрат, визнаних у теорії обліку, що спричиняє складність їхньої реєстрації та практичне управління ними;
- слабка структурованість логістичних витрат, яка аргументується поділом їх на реальні та очікувані, а також проблемним виокремленням логістичних витрат із загальних витрат підприємства.

Через наведені вище причини процес структуризації та кількісного оцінювання логістичних витрат на промислових підприємствах досить ускладнений. Як наслідок, здебільшого важко дати точну оцінку ефективності логістичних витрат, тому постає питання визначення критеріїв класифікації логістичних витрат, які були б придатні до застосування в умовах обмеженої фінансовою звітністю інформації.

Найбільш поширеними в науковій літературі є такі варіанти класифікацій (табл. 2).

Найбільш коректною для аналізу структури логістичних витрат молокопереробних підприємств ми вважаємо класифікацію А. Роднікова [2, с. 156].

На рис. 2 представлено структуру логістичних витрат молокопереробних підприємств

Таблиця 1

Логістичні витрати підприємства у структурі доходів і витрат [7, с. 312]

Частки логістичних витрат у структурі доходів і витрат підприємства	Значення, %
– у структурі сукупних доходів підприємства	7 – 16
– у структурі адміністративних витрат підприємства	10-35
– у структурі загальних витрат підприємства	20-45

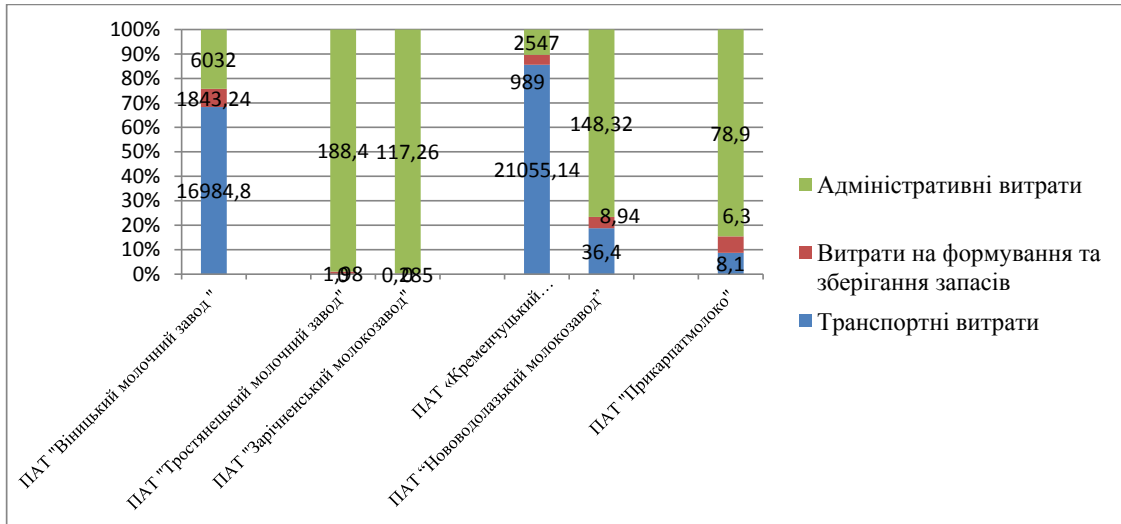

Рис. 2. Структура та обсяги логістичних витрат молокопереробних підприємств у 2016 р.

Таблиця 2

Види логістичних витрат [1–4; 11]

Автори класифікації	Класифікаційні ознаки та види логістичних витрат
А.Г. Кальченко [1]	1) на транспортування; 2) подальше складування товарів; 3) зберігання товарно-матеріальних запасів; 4) одержання, відвантажування та пакування товарів; 5) адміністративні та на обробку замовлень
А.Н. Родніков [2]	– транспортно-заготівельні витрати ТЗВ (витрати на формування мережі, вибір та оцінювання постачальників; транспортні витрати; оплата послуг зв'язку; представницькі витрати, відрядження; нестачі в дорозі); – витрати з формування та зберігання запасів (витрати на проведення інвентаризації; ставки по кредитах на поповнення оборотних засобів; витрати зберігання; вартість ризиків (страхові платежі, ставки страхових премій)); – адміністративні витрати (частина загальних адміністративних витрат, яка виникла у логістичній службі фірми або віднесена на неї під час розподілу: заробітна плата співробітникам логістичної служби, амортизаційні відрахування на офісні меблі та оргтехніку)
Є.В. Криківський [4]	1) за місцем виникнення (постачання, виробництво, дистрибуція); 2) за логістичними функціями (обслуговування, транспортування тощо); 3) за елементами згідно з планом рахунків (матеріальні витрати, заробітна плата, соціальні відрахування тощо); 4) за сферами переміщення матеріального потоку (фізичний потік, запаси, інформація); 5) за змінюваністю (змінні та постійні); 6) за джерелом (власні витрати та аутсорсинг)
В.І. Сергєєв [11]	1) закупівельні (витрати, пов'язані з оформленням замовлень та договорів, установленням зв'язків із постачальниками, транспортні витрати, якщо вартість перевезення не включається до вартості товару, а також витрати, пов'язані зі складуванням та одержанням замовлень); 2) витрати на утримання запасу (визначаються витратами на складське зберігання продукції протягом певного часу і безпосередньо залежать від обсягу вантажу, що складається); 3) збитки від відсутності продукції
М. Окландер [3]	1) за відношенням до здійснення логістичних операцій: 1.1 прями 1.2 непрямі 2) за відношенням до змін обсягів матеріальних потоків: 2.1 змінні 2.2 постійні 3) за змістом: – на оформлення замовлень і вибір постачальника; – на підтримання контактів із постачальниками; – на доставку; – на навантажувально-розвантажувальні та транспортно-складські роботи; – на складання графіків виробництва; – на переналагодження виробництва; – на внутрішньозаводські переміщення; – на складування; – на підтримання контактів зі споживачами; – на відправку; – втрати прибутку внаслідок невикористаних можливостей

України за обраною системою класифікації. До вибірки увійшли шість молокопереробних підприємств із різних регіонів країни для уникнення впливу територіального чинника на достовірність результатів дослідження.

Як видно з рис. 2, найбільшу частку в сукупних логістичних витратах становлять адміністративні й транспортно-заготівельні витрати, найменшу частку на усіх досліджених підприємствах займають витрати на формування та зберігання запасів. Слід відзначити достатньо неоднозначну структуру витрат. Так, питома вага транспортно-заготівельних витрат у загальній сумі логістичних витрат на різних підприємствах із представленої вибірки становила від 9% до 86%. Також стабільно високою є питома вага адміністративних витрат – від 10% до 84%.

Такі висновки про структуру логістичних витрат молокопереробних підприємств у 2016 р. випливають з особливостей логістичної політики аналізованих суб'єктів господарювання. Так, більшість із них знаходиться на перших етапах переходу від традиційного до логістичного управління. Вони створюють логістичні відділи, логістичні служби, переобладнують або будують нові офісні приміщення, закупають необхідну оргтехніку, проводять відповідне навчання персоналу, а також здійснюють пошук та наймають висококваліфікованих логістів. Тобто на таких підприємствах виникають значні адміністративні витрати, які є необхідними для підвищення ефективності логістичної діяльності.

Значна частка транспортно-заготівельних витрат пов'язана з придбанням нового та обслуговуванням наявного рухомого транспортного складу. Додаткові затрати щодо цього складника логістичних витрат виникають у зв'язку з підвищенням курсу валют, за які придбаються транспортні засоби, витрат на їх розмитнення, а також тарифів на паливно-мастильні матеріали.

За даними рис. 2 відзначалося також, що витрати на формування та зберігання запасів мають найменшу частку в структурі логі-

стичних витрат (від 1% до 8%). Це пов'язано, по-перше, з прагненням молокопереробних підприємств підтримувати постійні відносини з постачальниками сировини, збутовими організаціями, що дає їм змогу економити кошти на пошук нових партнерів та формування замовлень.

Окрім того, підприємства молокопереробного комплексу дотримуються правила мінімізації витрат на створення і зберігання запасів, використовуючи у своїй практиці логістичну концепцію just-in-time, або «0 запасу». Це пов'язано з особливостями управління потоками сировини та готової продукції, які мають відносно короткий термін зберігання, а саме: відповідно до концепції just-in-time, матеріальні ресурси доставляються у необхідній кількості без часових затримок, тобто й у той момент, коли ланки логістичної системи їх потребують. Таким чином, виникає економія витрат, зокрема на утримання та обслуговування надлишкових складських приміщень.

Раціоналізація структури та величини логістичних витрат молокопереробних підприємств позначається на фінансових результатах їх діяльності. Авторами було проведено дослідження впливу логістичних витрат на чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) аналізованих підприємств та за допомогою симплексного методу з використанням Пакету аналізу Microsoft Excel побудовано відповідні регресійні рівняння за даними 2012–2016 рр. (табл. 3).

За отриманими значеннями коефіцієнтів множинної регресії за змінних можна зробити такі висновки:

1. Найбільший вплив на чистий дохід від реалізації продукції молокопереробних підприємств мають адміністративні витрати та витрати на збут. Значеннями коефіцієнтів за цих змінних на більшості аналізованих підприємств найбільші та позитивні, тобто ці фактори дають змогу поліпшувати фінансові результати суб'єктів господарювання. На деяких підприємствах від'ємні значення цих коефіцієнтів свід-

Таблиця 3
Регресійні рівняння впливу логістичних витрат на чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на молокопереробних підприємствах

Підприємство	Регресійне рівняння
ПАТ «Вінницький молочний завод Рошен»	$ЧДР=139350+0,95*C+2,27*ВЗ-8,82*АВ+1,35*З$
ПАТ «Тростянецький молочний завод»	$ЧДР=-13887,6+1,03*C+64,76*ВЗ+7,53*АВ+89,52*З$
ПАТ «Зарічненський молочний завод»	$ЧДР=86,88+0,96*C+0*ВЗ+1,75*АВ-10,22З$
ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»	$ЧДР=172735,6+1,30*C+0,67*ВЗ-27,72*АВ+2,25*З$
ПАТ «Нововодолазький молокозавод»	$ЧДР=9681,95+0,42*C+7,87*ВЗ-19,36*АВ+13,7*З$
ПАТ «Прикарпатмолоко»	$ЧДР=-983,52+0,03*C+34,6*ВЗ+3,27*АВ+1,85*З$

Позначення:

ЧДР – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

С – собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);

ВЗ – витрати на збут;

АВ – адміністративні витрати;

З – запаси.

чать про те, що значні адміністративні витрати ще не дають змоги отримувати позитивний ефект та спричиняють зменшення доходу від реалізації продукції.

2. Позитивні значення коефіцієнтів при параметрі запасів свідчать про пряму залежність між величиною запасів та чистим доходом від реалізації молочної продукції. Тобто аналізовані підприємства за зростання запасів здійснюють ефективні заходи збутової політики та отримують додатковий дохід від реалізації продукції.

Виявлення найбільш вагомих та позитивних параметрів у регресійних рівняннях впливу логістичних витрат на чистий дохід від реалізації продукції дає змогу скорегувати політику управління логістичними витратами у такому напрямі, щоб досягти максимального економічного ефекту за мінімальний проміжок часу.

Висновки. Залежно від специфіки діяльності підприємства можна обирати з наведених вище класифікацій найбільш придатну для організації управлінського процесу та забезпечення прийняття логістичних рішень. При цьому слід велику увагу приділяти структурі та динаміці логістичних витрат, оскільки ця інформація є доведено достовірним індикатором наявності проблем у підприємства у сфері логістики, а отже, може бути використана для вибору ефективних варіантів вирішення цих проблем.

Аналіз структури логістичних витрат та регресійний аналіз впливу логістичних витрат на чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на молокопереробних підприємствах показав, що підприємства націлені на перехід від традиційного до логістичного управління, тому вони здійснюють значні адміністративні витрати, які з часом приносять позитивний економічний ефект, удосконалюють транспортний склад, налагоджують довготривалі зв'язки з постачальниками та споживачами, оптимізують витрати на формування та зберігання запасів. Усі ці зміни позитивно

впливають на фінансові результати діяльності підприємств. А на тих підприємствах, де ще не повною мірою використано потенціал ефективного управління логістичними витратами, доцільним є посилення уваги до цього питання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кальченко А.Г. Логістика : [навч. посіб.] / А.Г. Кальченко, В.В. Кривещенко. – К. : КНЕУ, 2006. – 467 с.
2. Родников А.Н. Логистика: терминологический словарь / А.Н. Родников. – М. : ИНФРА-М., 2000. – 352 с.
3. Окландер М.О. Логистическая система предприятия : [монография] / М.О. Окландер. – Одеса : Астропринт, 2004. – 312 с.
4. Крикавський Є.В. Логістичне управління : [підручник] / Є.В. Крикавський. – Львів : Львівська політехніка, 2005. – 684 с.
5. Рудніченко Є.М. Логістичні витрати підприємства: аналіз складу та структури / Є.М. Рудніченко, Н.І. Гавловська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Emp/2011_23_2/25RudGav.pdf.
6. Григорьев М.Н. Логистика : [учебник для бакалавров] / М.Н. Григорьев, С.А. Уваров ; 4-е изд., испр. и доп. – М. : Юрайт, 2014. – 836 с.
7. Тюріна Н.М. Логістика : [навч. посіб.] / Н.М. Тюріна, І.В. Гой, І.В. Бабій. – К. : Центр учбової літератури, 2015. – 392 с.
8. Економіка логістичних систем : [монографія] / М. Васелевський, І. Білик, О. Дейнега [та ін.] ; за наук. ред. Є. Крикавського та С. Кубіва. – Львів : Львівська політехніка, 2008. – 596 с.
9. Гурч Л.М. Управління логістичними витратами як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства / Л.М. Гурч, Г.В. Соломенко, Л.Ю. Корінна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2011_30/Gurch.pdf.
10. Радецька Л.П. Багатокритеріальна класифікація логістичних витрат у системі управлінського обліку / Л.П. Радецька, Ю.В. Єгорова // Вісник національного університету. – 2011. – № 2. – Т. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/oldjrn/soc-gum/uchnu_ekon/2011_2_1/113-117.pdf.
11. Сергеев В.І. Логистика в бизнесе : [учебник] / В.І. Сергеев. – М. : ИНФРА-М, 2011. – 608 с.